Editörler:
Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK
Doç. Dr. Güven DİNÇ

Antalya Göç Kitabı

YAYINLARI

CamScanner ile tarandı

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

ANTALYA GÖÇ KİTABI

Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK - Doç. Dr. Güven DİNÇ

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtmalar ve akademik çalışmalar haricinde kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-7675-58-1

BASKI
ŞELÂLE OFSET
Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 46060

Konya, EKİM 2021

PALET YAYINLARI
Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

CamScanner ile tarandı

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....5

ANTALYA'DA MESKÛN GİRİTLİ MUHACİRLERDE NİKÂH VE BOŞANMA (1918-1921).....9
Hatice DURGUN

ANTALYA SERBEST CUMHURİYET FIRKASI TEŞKİLATLANMASINDA GİRİTLİ GÖÇMENLERİN ROLÜ 47
Mehmet ÇAPARLAR-Mehmet PINAR

GİRİT'TEN SİDE'YE GÖÇ: TURİZMLE UYUMLANAN YAŞAMLAR.....67
Arzu TOKER

KAFKASYA'DAN ANTALYA'YA ÇERKESLER: GÖÇ, MÜZİK, KİMLİK 93
Alev TÜRKAN ÖZCAN- Sibel PAŞAOĞLU YÖNDEM

ANTALYA İLİ NÜFUS VE GÖÇ DİNAMİKLERİNİN TARİHSEL VE TOPLUMSAL AÇILARDAN ANALİZİ 109
Gazanfer KAYA- Aykut ÇALIŞKAN

GÖÇLE OLUŞMUŞ YAŞAMA BÖLGELERİNDEKİ KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARININ KOMŞULUK İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ANTALYA-KEPEZ ÖRNEĞİ.....137
İrem AKBABA YAKUT- Hayat ZENGİN ÇELİK

KENTSEL GÖÇ KOTALARI: ANTALYA ÖRNEĞİ 161
Ali ERDEM-Aylin ÇİÇEKLİ-Merve ATALAY SARAL-Serhat KAYA

GÖÇ OLGUSUNUN TARİHİ ÇEVRELERDEKİ YANSIMALARI (ANTALYA ÖRNEĞİ) 179
Eti AKYÜZ LEVİ-Burcu YAZAR

TÜRKİYE'DE İLLER ARASI GÖÇ İLİŞKİLERİNDE ANTALYA VE İÇLEÇERİNİN YERİ 205
Leyla BİLEN KAZANCIK-Zeyneb ERSAYIN

YERLEŞİK YABANCI GÖÇÜNÜN KENTLEŞME, KENT KÜLTÜRÜ VE GÜNDELİK YAŞAM PRATİKLERİ ÜZERİNE ETKİSİ: ALANYA ÖRNEĞİ 227
Sevcan GÜLEÇ SOLAK-Kamile Nur BARUT

YÜKSEKÖĞRETİMDE ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER: AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ ÖZELİNDE TESPİT VE ÖNERİLER.....251
Sibel MEHTER AYKIN-Emel KAHRAMAN

NÜFUS KAYIT PERSPEKTİFİNDE ANTALYA'DA GÖÇ ETKİNLİĞİ, NÜFUS DEVİNİMİ VE NÜFUS DEĞİŞİMİ279
Fatih AYHAN- Mustafa KÖSE

GÜNDOĞMUŞ İLÇESİ'NDE GÖÇLERİN NÜFUS YAPISI VE TEMEL EKONOMİK FAALİYETLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ 295
Samet ALKAN- İhsan BULUT

ANTALYA GÖÇ ALIŞI VE HEMŞERİCİLİK: 2008-2020 GELİŞİMİ.....315
Murat ÇİFTÇİ

GAZİPAŞA'DA İKAMET EDEN SURİYELİ GÖÇMENLERİN TOPLUMA ENTEGRASYONU VE GAZİPAŞA HALKININ YAKLAŞIMI 343
Atiye EMİROĞLU

PANDEMİ, ANTALYA VE GÖÇ.....357
Ayşe Nur ÇİFTÇİ

CamScanner ile tarandı

GÜNDOĞMUŞ İLÇESİ'NDE GÖÇLERİN NÜFUS YAPISI VE TEMEL EKONOMİK FAALİYETLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Samet ALKAN*

İhsan BULUT**

Giriş

Göç kavramı; mekânsal, ekonomik, sosyolojik, psikolojik, politik ve daha birçok boyutu olan bir konu olup birden fazla bilimin inceleme alanına girmekte ve her bilim alanının perspektifinden farklı farklı tanımları yapılıp yorumlanmaktadır[1]. Kısaca, insanın zamanda ve mekânda yaptığı coğrafi yer değiştirme olayı olan göç; mesafeye göre (ulusal ya da uluslararası), göç kararının alınışına göre (isteğe bağlı ya da zorunlu), zamana göre (mevsimlik ya da sürekli) çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır. Nasıl sınıflandırılırsa sınıflandırılsın ya da tanımı nasıl yapılırsa yapılsın tartışmasız her göç hem kaynak noktası hem de hedef noktası için kültürel, ekolojik, ekonomik, politik, etki ve etkileşim sürecini başlatan bir kıvılcımdır. Bu süreçte mekânın aldığı göç ve verdiği göç yukarıda sözü geçen parametrelerde birtakım değişiklikleri de beraberinde getirmektedir.[2] Göçün şiddeti ve yoğunluğu arttıkça cereyan ettiği iskân ünitesinde değişimin boyutu da büyümektedir.

Türkiye coğrafyasının bu günkü etnik ve siyasi yapısı, kültürel peyzajının oluşmasında ulus aşırı göçlerin etkisi azımsanamayacak kadar büyüktür. Zira bu topraklarda bin yıllık tarihi olan Türklerin Anadolu'ya gelişi başlı başına bir göç hikâyesidir. Orta Asya'dan Anadolu'ya doğru asırlarca süren bu göç hikâyesi Malazgirt zaferi sonrası Anadolu'nun kapılarının sonsuza kadar Türklere açılması ile neticelenmiştir. Zamanla Anadolu'nun idaresi Türklere geçmiş özellikle de Osmanlı hâkimiyeti döneminde uygulanan iskân siyaseti ve cihat anlayışı ile Ortadoğu, Kafkasya, Kuzey Afrika ve Avrupa içlerine kadar yeni Türk göçleri yaşanmıştır. Daha sonra Osmanlı devletinin duraklama ve gerile-

* Araştırma Görevlisi, Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, ANTALYA/TÜRKİYE, sametalkan@akdeniz.edu.tr. ORCID: 0000-0001-9803-9816.

** Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, ANTALYA/TÜRKİYE, ihsanbulut@akdeniz.edu.tr. ORCID: 0000-0002-4873-3479.

1 Gürbüz-Karabulut 2008, 38.

2 Birinci 2017, 82.

CamScanner ile tarandı

me döneminde başlayan toprak kayıpları nedeniyle gerek isteğe bağlı gerekse zorunlu göçlerle ana yurda dönüşler başlamıştır. Dış Türklerden Türkiye'ye olan bu göçlerin kesin istatistikler olmamakla birlikte 7-8 milyonu aştığı düşünülmektedir.[3]

Türkiye coğrafyasında, yukarıda kısaca değinilen ulus aşırı göçlere ek olarak üzerinde önemle durulması gereken bir diğer göç olgusu ise yerel ve bölgesel farklılıkların tetiklediği iç göçlerdir. İç bölgelerden kıyı bölgelere, kırdan kente olacak şekilde işleyen göç mekanizması sosyoekonomik imkânların coğrafi mekânda eşitsiz dağılmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle 1950'li yıllardan sonra sanayileşme, ticaret, ulaşım ve iletişim imkânlarındaki gelişmeler şehirlerde toplanmış, kır ve kent arasındaki makas iyice açılmıştır. İstihdam üretmekte yetersiz kalan kırsal alanda yaşanan hızlı nüfus artışı ve tarım arazilerinin mirasla küçük parçalara bölünmesi geçim kaynakları üzerindeki baskıyı iyice artırmıştır. Yine aynı yıllara tekabül eden makineleşme süreci ile yoğun iş gücü istihdam eden tarım sektöründe iş gücü fazlası açığa çıkmıştır. Kırsalda var olan düşük hayat standartlarına bir de işsizlik eklenmiş, her geçen gün Anadolu köylüsü biraz daha fakirleşmiştir. Kırsal işsizliğin göz ardı edilerek yatırımların kentlere kaydırılması ile nüfus erozyonu hız kazanmıştır. 1927 yılı sayım sonuçlarına göre %74'ü kırsalda yaşayan Türkiye nüfusu yaşanılan göçlerin etkisiyle 1985 sayımında ilk defa %53 olacak şekilde şehirsel nüfus lehine değişmiştir. Günümüze doğru her yıl kır şehir nüfusu dengesi şehirsel nüfus lehine değişmeye devam etmiştir. Son sayım sonuçlarına göre (2020) Türkiye nüfusunun %93'ü nün şehirlerde yaşadığı görülmektedir.[4]

Türkiye kırsalının tasfiye edilircesine nüfus kaybetmesi arz talep dengesini iyice bozmuş; değirmencilik, demircilik, dericilik, marangozluk vb. işleyen birçok ekonomik sektörün de sonunu getirmiştir. Bu sektörlere ek olarak nüfusun büyük kısmını istihdam eden, kırsal ekonominin can damarını oluşturan tarım ve hayvancılık sektörleri de ihtiyaç duyduğu dinamik iş gücünün şehirlere göç etmesi nedeniyle çıkmaza girmiştir. Böylece cumhuriyetin ilk yıllarında adı üretimle anılan Anadolu köylüsü günümüzde yaşlı ve emeklilerden oluşan tüketim toplumunu karakterize eder olmuştur. Anadolu kırsalının mekânsal coğrafi görünümüne ise hâlihazırda boş tarım arazileri, bakımsız ve izbe kırsal konutlar arasında tek tük kırsal yaşam ve kırsal mimarinin izlerini taşımayan, yaşanılan çevreye yabancı modern konutlar hâkim olmaya başlamıştır.

Yapılan çalışmada kırsal alandan yaşanan göçlerin kırsal nüfus yapısı, kırsal yaşantı, kırsal ekonomik faaliyetler ve mekânsal coğrafi görünüm üzerine olan etkileri araştırılmıştır. Çalışmanın nüfus boyutu Türkiye İstatistik Kurumundan temin edilen göç verileri, şekil, tablo, grafik ve haritalara dönüştürülerek

3 Doğanay-Orhan 2016, 213.
4 https://www.tuik.gov.tr/

CamScanner ile tarandı

incelenmiştir. Çalışma sahasını oluşturan Gündoğmuş İlçesi'ne ait ayrıntılı göç verilerinin 2012 yılından itibaren tutulmaya başlaması gözlem ve incelemelerin son yıllara yoğunlaşmasına imkân tanımıştır. Yaşanan göçlerin ekonomik faaliyetler, sosyal yaşantı ve coğrafi görünüm üzerine olan etkilerini sahada incelemek adına ilçeye araştırma gezileri düzenlenerek, yerinde gözlem yapılmıştır. Ayrıca ilçe çeşitli meslek gruplarından ilçe sakinlerine 4 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmış, görüşmeye verilen cevaplar betimsel analize tabi tutularak incelenmiştir.

Gündoğmuş İlçesinde Göçlerin Yönü

Göçler bir sahadan dışarıya ya da dışardan sahaya olmak üzere iki yönlü cereyan eder. Göçün hangi yönünün ağır basacağı bir başka deyişle dengenin, aldığı göç mü yoksa verdiği göç mü lehine bozulacağını sosyoekonomik ve mekânsal farklılıklar belirler. Sahanın sunduğu imkânlar yöre sakinlerinin arzu ettiği hayat standartlarını karşılamaktan uzak ise göç dengesi sahadan dışarı olan nüfus hareketi lehine bozulurken, saha çevresine oranla daha iyi imkânlara sahip bir çekim merkezi ise bu kez de göç dengesi dışarından sahaya olan nüfus hareketi lehine bozulacaktır. Bu çalışmaya konu olan Gündoğmuş ilçesinde göç hareketleri her iki yönde de vuku bulurken sahadan dışarıya olan göçlerin ağırlık kazandığı dikkati çekmektedir. Hiç kuşkusuz bu sonucun ortaya çıkmasında sahanın sosyoekonomik imkânlarının kısıtlı olmasının rolü büyüktür. İlçeden dışarıya yaşanan göçler çoğunlukla istihdam kaynaklı olup belirli merkezlerde uç değerler oluşturacak şekilde yoğunlaşırken dışarıdan ilçeye olan göçlerde de yine bu merkezlerden yaşanan dönüşlerin ağırlık kazandığı görülmektedir.

Harita 1: Gündoğmuş İlçesinin İllere Verdiği Göçün Dağılışı (2019-2020)

CamScanner ile tarandı

Gündoğmuş ilçesinde vuku bulan göç hareketlerinin il ve ilçe düzeyinde dağılışını ortaya koyabilmek adına TÜİK' in 2018 yılından sonra tutmaya başladığı ilçe düzeyinde detaylı göç verileri kurumdan talep edilmiş ve 2019-2020 yılına ait en güncel veriler haritalara dönüştürülerek analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular Gündoğmuş ilçesinden dışarıya yaşanan göçlerin il bazında dağılımında %84,8 ile en önemli paya ilçenin idari olarak bağlı bulunduğu Antalya ilinin sahip olduğunu göstermektedir. Antalya'yı Mersin (%1,6), Konya (%1,4), İstanbul (%1,6) ve İzmir (%1) illeri takip etmektedir (Harita-1). Gündoğmuş ilçesinin aldığı göçlerde yine Antalya ili %60 ile ilk sırada yer alırken onu İstanbul (%5,8), Isparta ve Ankara (%3,4) Burdur ve Konya (%2,3) illeri izlemektedir (Harita-2). Detayda yaşanan göçlerin ilçe bazında dağılışına bakıldığında Gündoğmuş ilçesinden verilen göçler Alanya (%41), Manavgat (%17), Kepez (%12), Muratpaşa (%4,2) ilçelerinde yoğunlaşmıştır (Harita-3). Gündoğmuş İlçesinin aldığı göçlerde de sıralama değişmeksizin yine yukarıda bahsi geçen ilçeler Alanya (%30), Manavgat (%11), Kepez (%6), Muratpaşa (%4,4) ön plana çıkmaktadır (Harita-4).

Harita 2: Gündoğmuş İlçesinin İllerden Aldığı Göçün Dağılışı (2019-2020)

CamScanner ile tarandı

Harita 3: Gündoğmuş İlçesinin İlçelere verdiği göçün dağılışı(2019-2020)

Harita 4: Gündoğmuş İlçesinin İlçelere verdiği göçün dağılışı (2019-2020)

Gündoğmuş ilçesinde göçler genellikle uzun mesafeli olmamış, daha çok idari olarak bağlı bulunduğu Antalya ili özelinde yoğunluk kazanmıştır. Bu sonucun en önemli sebebi Antalya ilinin 1985 yılından günümüze temelde turizme bağlı hızlı gelişimidir. Deniz turizmine bağlı olarak sürekli istihdam üreten kıyı ilçeleri mesafe ve ulaşım kolaylıkları da eklenince adeta göçlerin yönünü tayin eden çekim merkezleri olmuştur. İlçenin aldığı ve verdiği göçlerde ilk iki sırayı komşuları olan Alanya ve Manavgat İlçelerinin paylaşması savımızı destekler niteliktedir. İlçeden diğer illere ve ilçelere olan göç hareketleri oldukça cüzi paylara sahip olup sahada yapılan görüşmelerden elde edilen bilgilere göre büyük oranda evlilik, eğitim ya da kamu kurum ve kuruluşlarına

CamScanner ile tarandı

yapılan atamalara bağlı olarak gerçekleşmiştir. Yöre sakinlerinin ihtiyacı olan istihdamı Antalya ilinin son yıllarda hemen her alanda yaptığı atılımlar ile üretmesi göç hareketlerinin il sınırları dışına taşmasını önemli ölçüde sınırlandırmıştır. Gündoğmuş ilçesinden il dışına yaşanan göçlerde çok cüzi payları olsa da ön sırada yer alan illerden (Mersin (%1,6), Konya (%1,4), İstanbul (%1,6) ve İzmir (%1)) Mersin ve İzmir dışındakiler TÜİK 2020 göç istatistiklerine göre negatif net göç hızına sahiptirler. Uzun yıllardır göçlerle aşırı nüfuslanan ve eski cazibesini kaybeden İstanbul'un (Net göç hızı ‰-3,42) nerdeyse yaşanmaz bir hal almasına bağlı olarak tersine göç hareketleri ile nüfus kaybetmesinin yakın gelecekte İzmir (Net göç hızı ‰3,37) için de söz konusu olacağı aşikârdır.

Gündoğmuş İlçesinde Göçlerin Seyri, Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Gündoğmuş ilçesinin coğrafi şartları kalkınmanın istenilen düzeye ulaşmasına pek müsaade etmemektedir. Sahanın litolojik (suyun zemine kolayca sızması, yaşanan su sorunu) ve topografik (eğim ve engebenin yüksek arızalı bir yapıya sahip olması) şartlarının olumsuzluk arz etmesi sosyoekonomik kalkınmayı da olumsuz etkilemiş, gelişmeyi frenleyen bir engel olmuştur. Kalkınmanın aksine saha nüfusu dönem dönem dalgalanmalar olmakla birlikte artarak devam etmiş, 2000 yılı sayım sonuçlarına göre 21502 kişi ile zirve yapmıştır. Başka bir deyişle kalkınma ile nüfus arasındaki yarışı nüfus artışı kazanmış, ilçenin ekonomik kaynaklarının nüfusu besleyecek ya da istihdam edecek kapasiteye sahip olmaması göçleri kaçınılmaz hale getirmiştir. Aslında sahadan dışarıya yaşanan göçlerin 1950'li yıllardan sonra Türkiye kırsalından kentlere olan göçlerle paralel başladığı ve günümüze doğru artarak devam ettiği düşünülmektedir[5]. Ancak 2000 yılı ve öncesinde yapılan De facto sayımlar kişilerin beyanına dayandığından göçlerin saha nüfusu üzerine olan etkisi 2007 yılında yapılan de jure sayımla istatistiksel olarak belgelenmiştir. Kişilerin ikamet ettiği yerin nüfusuna dahil ederek sayıldığı ADNKS sonuçlarına göre 2007 yılında Gündoğmuş ilçesi nüfusu 9.446 kişi olarak kayıtlara geçmiştir. İlçenin 12056 kişi nüfus kaybetmesi sadece doğal artış (doğumlar ve ölümler arasındaki fark) ya da yalnızca aradan geçen 7 yılın göç bakiyesi olmayıp daha önceki yılları da kapsadığı düşünülmektedir. Var olan göçlerin gizli kalmasında bu tarihten önce yapılan sayımlarda ilçe nüfusunun olduğundan yüksek gösterilerek belediyelerin genel bütçeden daha fazla pay almak istemesinin rolünün de olduğu düşünülmektedir. Benzer durum daha sonraki yıllarda da farkı şekillerde tezahür etmiştir. Genel olarak göçle nüfus kaybeden ve net göç hızı negatif olan ilçenin yerel seçim yılları öncesinde göçle önemli miktarda nüfus kazandığı tespit edilmiştir. Kuşkusuz bu durum belediyelerin mevcut yönetimleri ka-

5 Tümertekin 1968, 4

CamScanner ile tarandı

dar adayların seçim yarışlarına destek vermek isteyen gurbetçilerin seçim davranışlarıyla da ilgilidir. Az nüfuslu yerleşmelerde yapılan seçimlerde bu davranışlara daha sık rastlanılmaktadır. Her seçim öncesinde yapılan seçim kanunundaki esneklikler de buna imkân tanımaktadır. 2012 yılında net göç hızı ‰-47 olan Gündoğmuş ilçesi 2013 (2014 yerel seçimleri öncesi) yılında ‰6,39 oranında pozitif net göç hızına erişmiştir. Diğer bir örnek olarak 2019 yerel seçimleri öncesi İlçenin 2018 yılında ‰140 pozitif net göç hızı ile 1142 nüfus kazanması gösterilebilir. İlçeye 2018 yılında göç ile gelen nüfusun %76'sının 20 yaş ve üzeri grupta yer alması yöre sakinlerinin oy kullanmak için Gündoğmuş İlçesini tercih ettiğini düşündürmektedir. Gerçekten de, 2018 yılında yaşanan ‰140 net göç hızı 2019 ve 2020 yılları sonunda normal seyrine dönerek negatif değerler göstermiş ve ilçe son iki yılda göç ile 1173 kişi nüfus kaybetmiştir (Tablo_1)

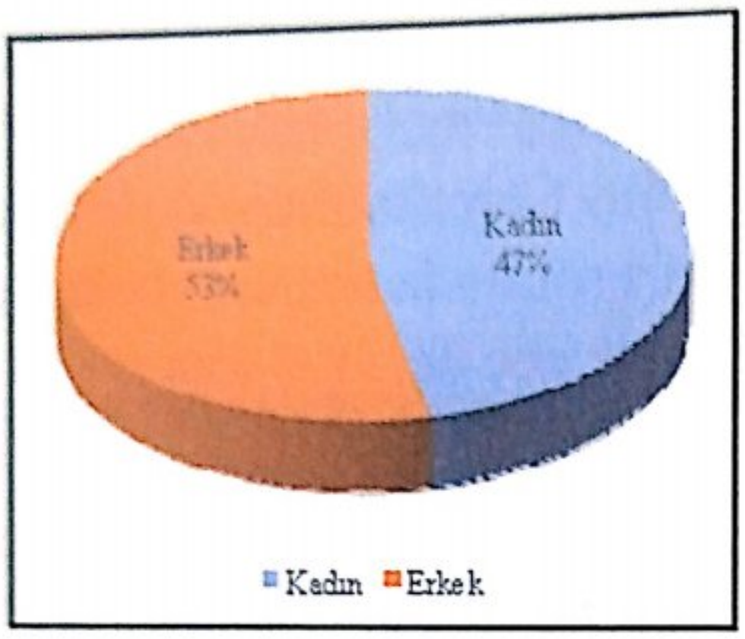
		Erkek			Kadın			Net Göç	Net Göç Hızı (‰)
		0-14	14-65	65+	0-14	14-65	65+		
2012	Aldığı Göç	28	105	8	30	76	11	-394	-47
	Verdiği Göç	72	290	14	60	213	17		
2013	Aldığı Göç	18	60	<3	11	45	<3	52	6,39
	Verdiği Göç	3	43	<3	6	37	3		
2014	Aldığı Göç	7	60	<3	10	45	<3	44	5,55
	Verdiği Göç	<3	43	<3	<3	37	<3		
2015	Aldığı Göç	24	132	10	21	109	9	-38	-5
	Verdiği Göç	48	262	24	49	220	27		
2016	Aldığı Göç	21	119	9	21	92	6	1	0,14
	Verdiği Göç	38	208	28	28	174	22		
2017	Aldığı Göç	52	316	35	64	268	20	-30	-3,94
	Verdiği Göç	32	167	26	35	155	21		
2018	Aldığı Göç	192	673	65	158	648	42	1142	140
	Verdiği Göç	72	239	20	68	215	22		
2019	Aldığı Göç	15	133	11	17	101	7	-992	-120
	Verdiği Göç	155	464	26	141	463	25		
2020	Aldığı Göç	9	135	14	7	106	7	-181	-23
	Verdiği Göç	56	184	6	43	171	14		

Tablo 1: Gündoğmuş İlçesi 2012-2020 Yılları Arası Göç İstatistikleri

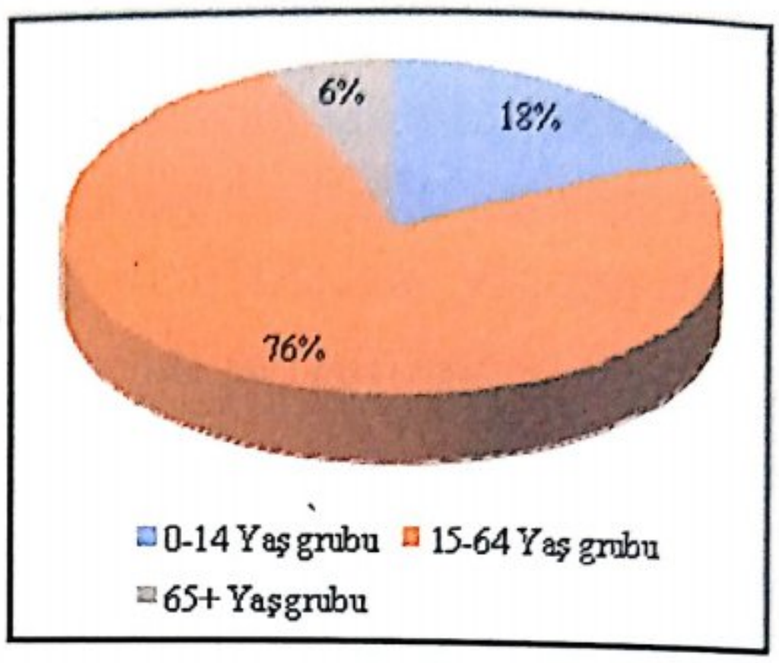
Gündoğmuş ilçesinde 2012-2020 yılları arasında yaşanan göçlerin yaş gruplarına ve cinsiyet göre dağılımına bakıldığında dengenin bazı parametreler lehine bozulduğu görülmektedir. İlçenin son sekiz yılda aldığı toplam göç 4182 kişi iken verdiği 4746 kişidir. İlçede yaşanan toplam göçler içerisinde erkek nüfus 4771 kişi ile %53' lük paya sahip iken kadın nüfusun 4197 kişi ile %47'lik paya sahip olduğu görülmektedir (Grafik 1). Bu istatistikler erkek nüfusun kadın nüfusa oranla göçlere nispeten yüksek düzeyde katıldığını göstermektedir. Son sekiz yıl (2012-2020) içerisinde ilçede gerçekleşen toplam göçlerin geniş aralıklı yaş gruplarına dağılımı incelendiğinde 15-64 yaş grubunun 6808 kişi ile %75,9'luk pay ile birinci sırada yer aldığı görülmektedir. Bu

CamScanner ile tarandı

yaş grubunu 1611 kişi ve %18'lik pay ile 0-14 yaş grubu, 549 kişi %6,1'lik pay ile de 65+ yaş grubu takip etmektedir (Grafik 2). İlçede vuku bulan göçler içerisinde en önemli paya 15-64 yaş grubu sahip iken bu grup içerisinde de sırasıyla 25-29 ve 20-24 yaş grubu ön plana çıkmaktadır. Elde edilen bulgular aktif nüfusun göçe daha etkin katıldığını ve en hareketli grubu oluşturduğunu gösterirken yaşlı nüfusun ise en az hareketli grup olduğunu göstermektedir.

Grafik-1: 2012-2020 Yılları arasında yaşanan göçlerin cinsiyet göre yüzdelik bölünüşü

Grafik-2: 2012-2020 Yılları arasında yaşanan göçlerin yaş gruplarına göre yüzdelik bölünüşü.

Gündoğmuş İlçesinde Göçlerin Nüfus Yapısına Etkisi

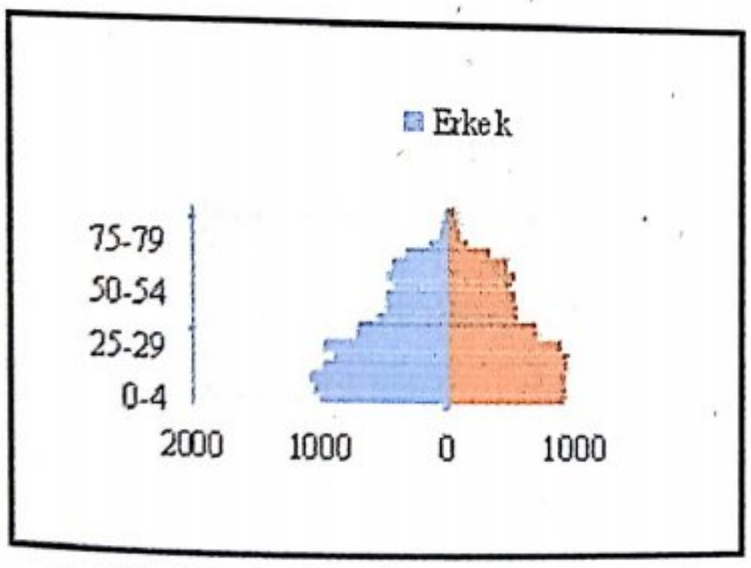
Nüfus durağan olmayıp dinamik bir yapıya sahiptir. Bir sahada zaman içerisinde doğumlar, ölümler ve göçlere bağlı olarak nüfusta meydana gelen değişimler sonuç olarak nüfus yapısına da yansımaktadır. Doğum ve ölümlerin saha nüfus yapısına olan etkileri daha uzun sürede hissedilirken çeşitli nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan göç hareketlerinin etkisi daha kısa sürede hissedilmektedir.[6] Araştırmaya konu olan Gündoğmuş ilçesinde 20 yıl (2000-2020) gibi kısa bir sürede göç hareketlerine bağlı olarak nüfus yapısında hızlı bir değişim meydana gelmiştir. Yaşanan bu değişimin göçlere dayandırılması sahada yapılan görüşmelerde doğumları azaltmaya yönelik herhangi bir aile planlaması ya da politika güdülmediği ancak aktif nüfusun sahadan göç etmesine bağlı olarak hem beraberinde çocuk nüfusun göç etmesi hem de çocuk yapabilecek nüfusun göç etmesi sonucu ortaya çıktığı kanaatini oluşturmuştur.

Gündoğmuş ilçesinin 2000 yıllı nüfus piramidi doğum ve ölümlerin yüksek olduğu üçgen formundadır(Şekil_1).Bu piramitte yüksek doğum oranları nedeniyle taban geniş iken üst yaş gruplarına doğru aktarılan kişi sayısının ölümler ya da göçler ile azalması nedeniyle kademeli olarak daralma söz konusudur(Tümertekin ve Özgüç, 2016:268).[7] İlçenin nüfus yapısı 2000 yılından 2020 yılına kadar geçen 20 yıllık periyotta hızlı bir değişim göstermiş daha önce alt

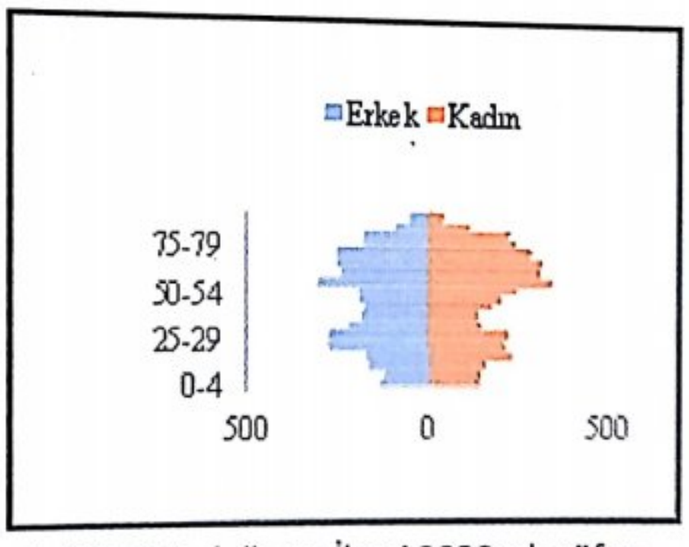
6 Şahin 2016,434.
7 Tümertekin-Özgüç 2016, 267.

CamScanner ile tarandı

yaş gruplarında yoğunlaşan nüfus bu gruplardan saha dışına yaşanan göçler nedeniyle oransal olarak üst yaş grupları lehine değişmiştir (Şekil_2). Güncel (2020) sayım sonuçlarına göre ilçenin nüfus yapısı nüfus piramitleri sınıflandırmasında kullanılan hiçbir piramit tipine uymamaktadır.[8] Aktif nüfusun sahadan göç etmesine bağlı olarak doğum oranları sürekli azalmış, 2000 yılında toplam nüfusun %27,4'ü nü oluşturan çocuk nüfus 2020 yılında yarısından daha fazla azalarak toplam nüfusun %11,2'sini oluşturmuştur. Çocuk nüfus ile birlikte aktif nüfusun da toplam nüfus içindeki payı (2000 yılında %62,6, 2020 yılında %59,2) yaklaşık %4 oranında azalmıştır. Bu iki grubun aksine 2000 yılında toplam nüfus içerisindeki payı %10 olan yaşlı nüfus 2020 yılında yaklaşık üç kat büyüyerek %29,6'ya ulaşmıştır. Yaşlı nüfus 2000 yılı (2133 kişi) ile 2020 yılı (2212 kişi) arasında sayısal olarak önemli bir artış göstermemiş olsa da çocuk ve yetişkin nüfusun sahadan göç etmesine bağlı olarak toplam nüfus içerisindeki payı artmış ve oransal olarak yaklaşık üç kat büyümüştür. Yaş gruplarının yüzdelik payları göz önünde bulundurulduğunda ilçenin nüfus piramidi Batı Avrupa tipine (%20'nin altında çocuk nüfus, %15'in üstünde yaşlı nüfus) benzemiştir.[9] İlçenin 2020 yılı sayım sonuçlarına göre (yaşlı nüfusun nüfus oranı %29,6, çocuk nüfus oranı %11) nüfusu batı Avrupa ülkelerine oranla dinamizmini daha fazla kaybettiği görülmektedir. Çünkü bu benzerlik, nüfus planlaması, çalışma koşulları, eğitim-öğretim seviyesi, yaşam standartları, ortalama ömür vs. gibi nüfusun sosyal ve ekonomik niteliklerindeki benzerlik ve gelişmelerden çok göçlerle ilgilidir.

Şekil 1 Gündoğmuş İlçesi 2000 yılı Nüfus piramidi

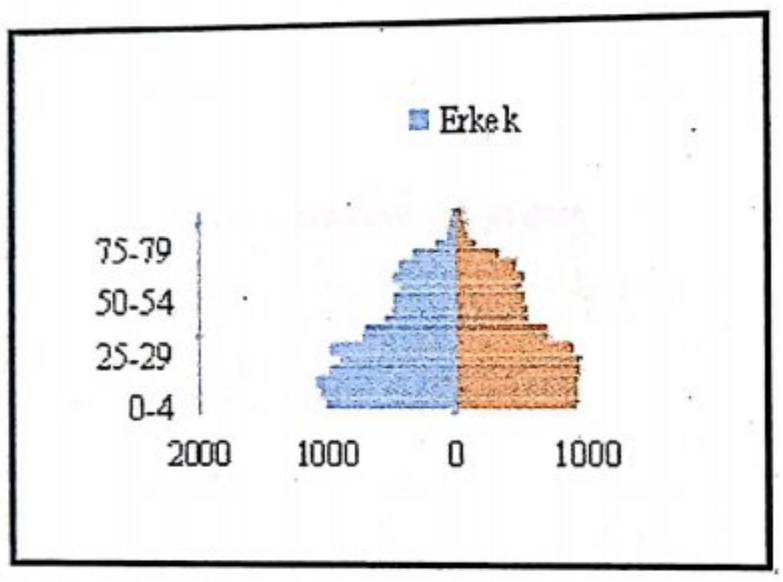
Şekil 2 Gündoğmuş İlçesi 2020 yılı nüfus piramidi

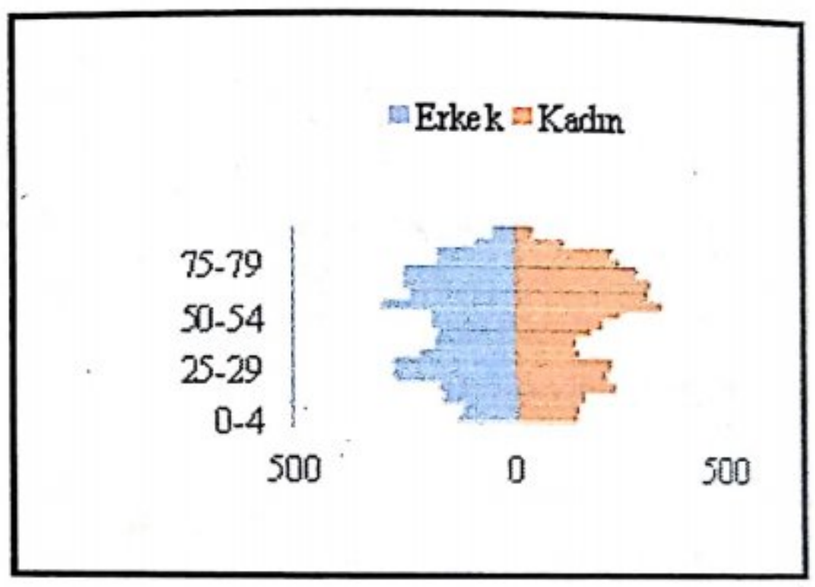
Gündoğmuş ilçesinden yaşanan göçler genel hatlarıyla kırsal alanlardan kentlere olan göçlere benzerlik göstermektedir. İlçeden yaşanan göçler ağırlıklı olarak istihdam arayışına dayanmakta olup cinsiyete ve yaş gruplarına eşit dağılmamıştır. Erkekler kadınlara oranla göçe daha fazla katılırken aktif nüfus, çocuk ve yaşlı nüfusa oranla göçe daha çok katılmıştır. Bu durum göç veren her kırsal alanda olduğu gibi cinsiyet ve yaş yapısının bahsi geçen parametreler lehine değişmesine neden olmuştur. İlçede 2000 yılında toplam nüfusun

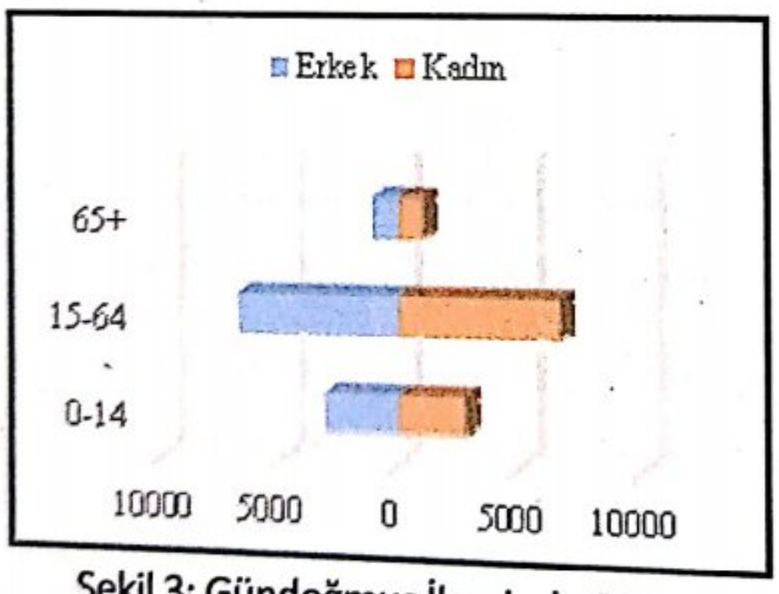
8 Şahin 2016,430.
9 Tümertekin-Özgüç 2016, 267.

CamScanner ile tarandı

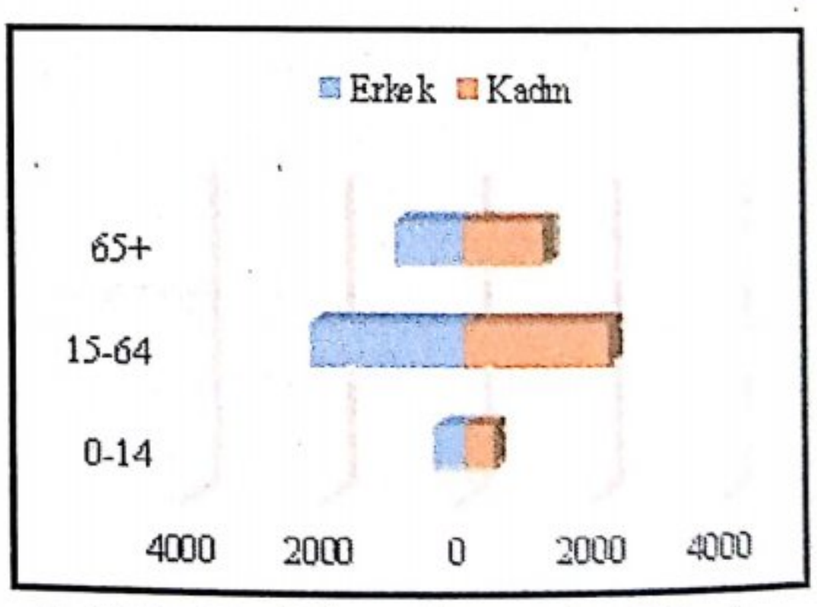
%48,7'sini kadınlar oluştururken aradan geçen 20 yılda erkeklerin göçe daha fazla katılması sahada erkek nüfus lehine olan cinsiyet dengesini kadın nüfus lehine değiştirmiş, 2020 yılı sayım sonuçlarına göre kadın nüfus yaklaşık %3 oranında artış göstererek %50,4 ile saha nüfusunun yarıdan fazlasını oluşturur hale gelmiştir (Şekil_3 ve 4). Göçlerin belirli yaş gruplarında yoğunlaşması ise sahada yaş bağımlılık dengesini değiştirmiştir. İlçenin 2000 yılında toplam bağımlılık oranı %59 iken 2020 yılında bu oran %69'a çıkmıştır. Toplam bağımlılık içerisinde çocuk bağımlılık oranları %43,8'den %19,4'e düşerken yaşlı bağımlılık oranları %15,2'den %49,6'ya çıkmıştır[10](Şekil_ 3 ve 4). Sahada genç bağımlılık oranı iki kat azalırken yaşlı bağımlılık oranının üç kattan fazla artması oldukça dikkat çekici ve endişe verici özel bir demografik hususiyet olarak ortaya çıkmaktadır.

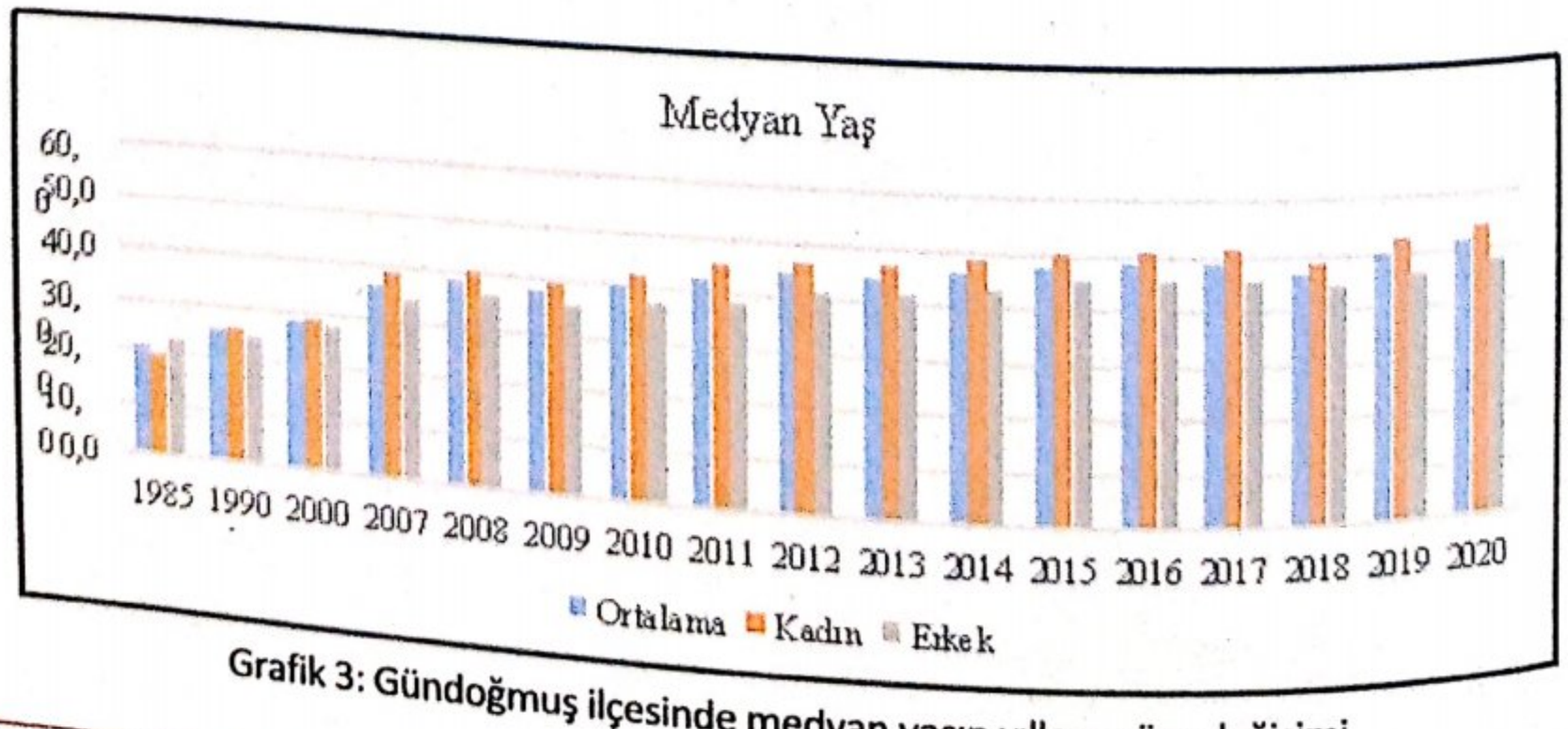

Şekil 3: Gündoğmuş İlçesinde 2000 yılı nüfusunun geniş geniş aralıklı yaş gruplarına dağılışı

Şekil 4: Gündoğmuş İlçesinde 2020 yılı aralıklı yaş gruplarına dağılışı

Grafik 3: Gündoğmuş ilçesinde medyan yaşın yıllara göre değişimi

10 Tandoğan 1999, 120.

CamScanner ile tarandı

Gündoğmuş ilçesinde göç hareketlerine aktif ve çocuk nüfusun etkin katılımı ilçenin nüfus dengesinin yaşlı nüfus lehine bozulmasına neden olmuştur. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki payının artması nüfusu tam ortadan ikiye bölen medyan yaşında yükselmesine neden olmuştur. İlçenin 1985 yılında 20,9 olan medyan yaşı 2000 yılında 27,9'a 2020 yılında ise 51,1'e yükselmiştir. Medyan yaş son 35 yılda (1985-2020) iki buçuk kat yükselerek Türkiye ortalamasının (32) üzerine çıkmıştır (Grafik 3). Nüfusun bu denli yaşlanması aktif nüfusun üzerindeki baskıyı artırmıştır. Sahanın potansiyel destek oranı yani 65 yaş üstü her bir kişiye düşen 15-64 yaş kişi sayısı 2000 yılında 6,3 iken 2020 yılında üç kat azalarak 2 kişiye düşmüştür[11]. Aktif nüfusun bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı her geçen yıl biraz daha artmaktadır.

Gündoğmuş İlçesi'nde Göçlerin Nedenleri

Göçler, sebepleri ve sonuçları ile çeşitlilik gösterse de kişilerin göç kararını almasında temelde daha iyi yaşam koşullarına sahip olma ve daha yüksek hayat standartlarına ulaşma isteği etkili olmaktadır. Ülke genelinde bölgesel dengesizlikler, mekânsal farklılıklar ve refahın eşitsiz dağılımı göçü tetikleyen bazı önemli faktörleri oluşturmaktadır. Bu faktörlerin biri ya da birkaçının belirli merkezlerde yoğunlaşması çevreden bu alanlara doğru nüfus hareketlerine yol açmaktadır. Türkiye de bu tür nüfus hareketleri kırsal alanda hızlı nüfus artışına bağlı olarak toprak ile nüfus arasındaki dengenin bozulması, sanayi ve hizmetler sektörlerinde yaşanan gelişmelerin de kentlerde yoğunlaşmasına bağlı olarak kır-kent arasındaki makasın nispeten açılmaya başladığı 1950'li yıllardan sonra ivme kazanmıştır. Kırsal alanda yaşanan hızlı nüfus artışı ile aynı düzeyde kalkınmanın sağlanamaması kırların sürekli gerileyerek nüfusu besleyemez[12] hale gelmesine neden olmuştur. Tarım arazilerinin miras yoluyla parçalanması üretim de verimi düşürmüş, sulama, tohum, gübre, enerji ulaşım ve pazarlama koşullarındaki dezavantajlar maliyeti artırarak kâr marjını düşürmüştür. Böylece geçimini tarım ve hayvancılıktan sağlayan Anadolu köylüsü gün geçtikçe fakirleşmiş emeğinin karşılığını alamayınca da evini, tarlasını, akrabalarını doğup büyüdüğü toprakları arkasında bırakıp son çare olarak şehirlere göç etmiştir. Süreç Gündoğmuş ilçesi için de benzer şekilde işlemiş, ilk etapta doğum oranlarının yüksek olmasına bağlı olarak ilçe doğal artış ile nüfus kazanmış daha sonra istenilen düzeyde kalkınmanın sağlanamaması nedeniyle önemli ölçüde göç ile nüfus kaybetmeye başlamıştır. Sahanın göçle nüfus kaybetmeye başlamasında çevresel ve sosyoekonomik faktörler önemli rol oynamıştır.

Gündoğmuş ilçesi, ilçe merkezi hariç tutulursa (aslında TÜİK'in kır şehir ayrımında kullandığı 20 bin nüfus kriterine göre tüm ilçe kırsal alan niteliği

11

12 Mandıracıoğlu 2010, 42.
Kanadıkırık 1971, 387.

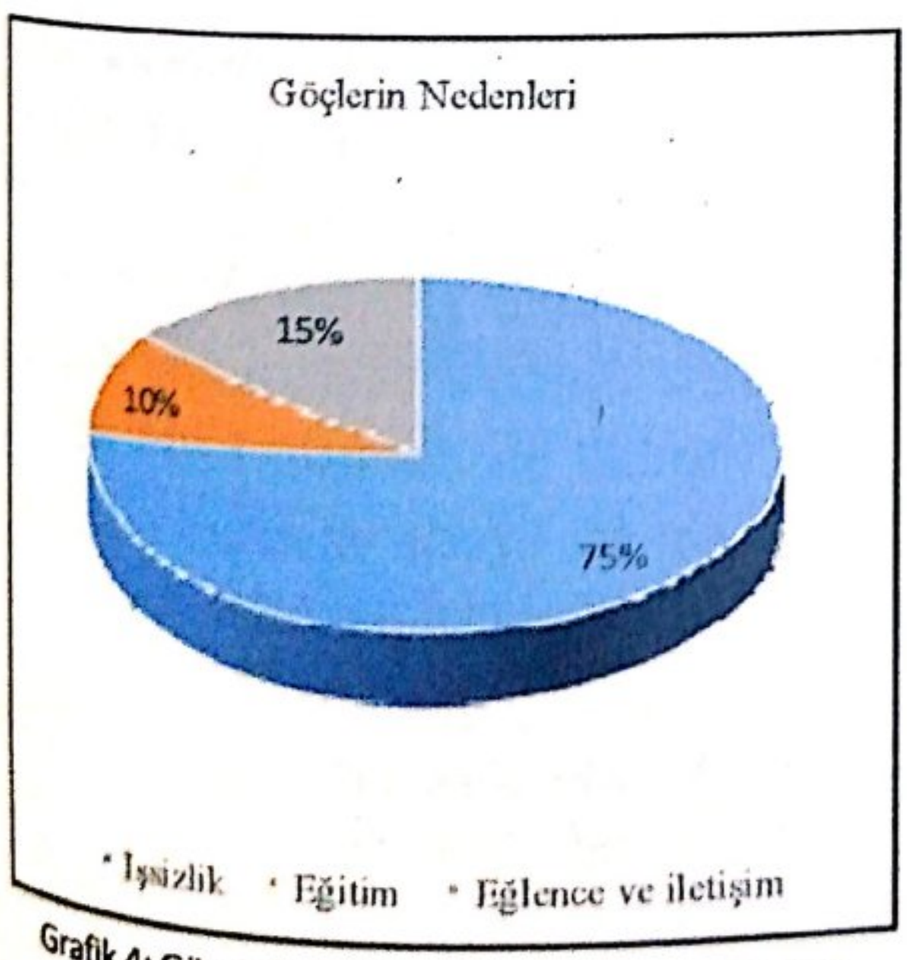
CamScanner ile tarandı

taşımakta) sınırları içeresinde yer alan muhtarlıkla idare edilen tüm mahalleler kırsala özgü yaşam tarzı ve yürütülen ekonomik faaliyetler açısından tam bir kırsal alan niteliği taşımaktadır. Yöre sakinlerinin temel ekonomik faaliyetleri tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Ancak sahada toprak oluşumunun yavaş, toprak kalınlığının az oluşu ve zeminin geçirimli kayaçlardan oluşması bu ekonomik faaliyetleri güçleştirmektedir. Ayrıca Akdeniz ikliminin karakteristik etkisinin hissedildiği ilçede yağışın mevsimlere düzenli dağılmaması ve düşen yağışında yer altına kolayca sızması yörenin kaynak suyu bakımından fakir olmasına neden olmuştur. Yaz kuraklığının şiddetli şekilde hissedildiği sahada istisnasız hemen her mahallede sulama suyu sorunu yaşanmaktadır. Bazı mahallelerde ise sulama suyu şöyle dursun içme ve kullanma suyu ihtiyacı dahi belediyenin tankerlerle depolara boşalttığı taşıma sularla karşılanmaktadır. Bu duruma örnek teşkil eden mahallelerden Serinyaka'da beş dakikasını rica ederek görüşlerine baş vurduğumuz bir teyzemizin *'Oğlum beni meşgul etme iki haftadır balkonu yıkayamıyorum su birazdan kesilir."* teklifimizi geri çevirme nedeni yörede yaşanan su yetersizliği sorununu tüm çıplaklığıyla ortaya koymaktaydı. Aynı mahallenin muhtarı yöreden dışarıya yaşanan göçlerin en önemli nedeni nedir sorusuna *"Serinyaka, civarda en büyük araziye sahip mahalle ancak su kıtlığı arazilerimizde tarım yapmaya müsaade etmiyor. Tarım ve hayvancılık bitmek üzere, gelir getiren iş sahası olmadığından herkes dışarıya gidiyor."* cevabını vermiştir. Aynı soruya Çiçekoluk mahallesinde yöre sakinlerinden çiftçi olan bir görüşmeci ile yapılan bir görüşmede *"Daha önce mera olan araziler Orman Müdürlüğü tarafından ağaçlandırılarak orman arazisi statüsü kazandırıldı ve yöre sakinlerinin (içme suyu ve otlak olarak) kullanımına kapatıldı. Şimdi mahallede hem su hem de otlak sorunu yaşanıyor."* cevabı alınmıştır.

Gündoğmuş ilçesinden dışarıya yaşanan göçlerin nedenini öğrenmek için yöre sakinlerinden oluşan yirmi görüşmeciye *"İlçeden dışarıya yaşanan göçlerin en önemli nedeni nedir"* sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilçede yaşayan çeşitli meslek gruplarına sahip görüşmecilerin verdiği cevapların dağılımı şu şekildedir. Görüşmecilerin %75'i ilçeden dışarıya yaşanan göçlerin en önemli nedenini işsizlik (istihdam olanaklarının kısıtlı olması) %10'u eğitim, %15'i eğlence mekânları ve mobil internet erişiminin yetersiz olmasına bağlamaktadır (Grafik 4). İlçenin en önemli göç verme nedeni iş imkânlarının oldukça kısıtlı olmasıdır. İstihdam üretecek işletmelerin (bakkal, fırın, pastane, kafe, kahvehane, tamirci, kasap, vb.) hemen tamamı da ilçe merkezinde toplanmıştır. Öyle ki gözlem yapılan mahallelerin büyük çoğunluğunda bakkal dahi olmayıp yöre sakinleri temel gıda ihtiyaçlarını haftada bir kurulan ilçe pazarından sağlamaktadır. İşsizlik ilçenin kanayan yarası olup bahsi geçen az sayıda işletmenin de nüfus istihdam etme kapasitesi oldukça sınırlıdır. İkinci önemli nenden ise ilçenin insanların boş zamanlarını değerlendirecek eğlence mekânlarından yoksun olması ve bazı mahallelerde mobil internet erişiminin olmamasıdır.

CamScanner ile tarandı

Özellikle ilçe merkezinde yapılan görüşmelerde yöre sakinleri iş hayatının stresini atabilecekleri eğlence mekânlarına ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Mobil internet sorunu ise Çayırözü mahallesinde yaşanmaktadır. Mahallede yapılan bir görüşmeyi görüşmeci *"gençlerin hiçbirisi köyde birkaç günden fazla kalmak istemiyor. Hem eğitimlerinin aksaması hem de sosyal medya erişiminin engellenmesi şimdiki çocuklar için büyük sorun. Çocuklarımı getirdim en fazla bir hafta kalabildiler."* şeklinde cevapla karşılaşılmıştır. İlçenin göç vermesine neden olan bir diğer önemli sorun ise eğitim sorunudur. İlçe merkezinde lisans düzeyinde eğitim veren bir kurumun olmaması üniversite çağındaki öğrencilerin ilçe dışına göç etmesine neden olurken ilçenin diğer mahallelerinde de aktif olarak eğitim veren ilköğretim düzeyinde eğitim kurumu bulunmamaktadır. Kırsal mahallelerin tamamında ilkokul binaları atıl durumdadır. Okul çağındaki öğrenci sayısı ise bir elin parmaklarını geçmemekte olup taşımalı olarak ilçede eğitim almaktadır. Gözlem yapılan Çiçekoluk mahallesinde büyükşehir belediyesi tarafından restorasyonu yapılan bir ilkokul binasının düğün solonu, sünnet, nişan gibi aktiviteler için kullanılacağı ifade edilmiştir (Fotoğraf 1). Bunun üzerine okul binasının amaç dışı kullanılmasının yerine eğitim için faal duruma getirilmesi daha uygun olmaz mı diye sorduğumuzda ise yöre sakini görüşmeci okul çağında öğrencilerinin olmadığını ifade etmiştir. Hiç şüphesiz bu durum sahadan yaşanan göçlerin en hazin sonucudur. Dolayısıyla eskiden okul yok diye yakınan yöre sakinleri, bu kez de okul var öğrenci yani nüfus yok gerçeğini dile getirmektedir.

Grafik 4: Gündoğmuş İlçesinden dışarıya yaşanan göçlerin nedenleri

Fotoğraf 1: Çiçekoluk Mahallesi eski ilkokul binası

Gündoğmuş İlçesi'nde Göçlerin Ekonomik Faaliyetlere Etkisi

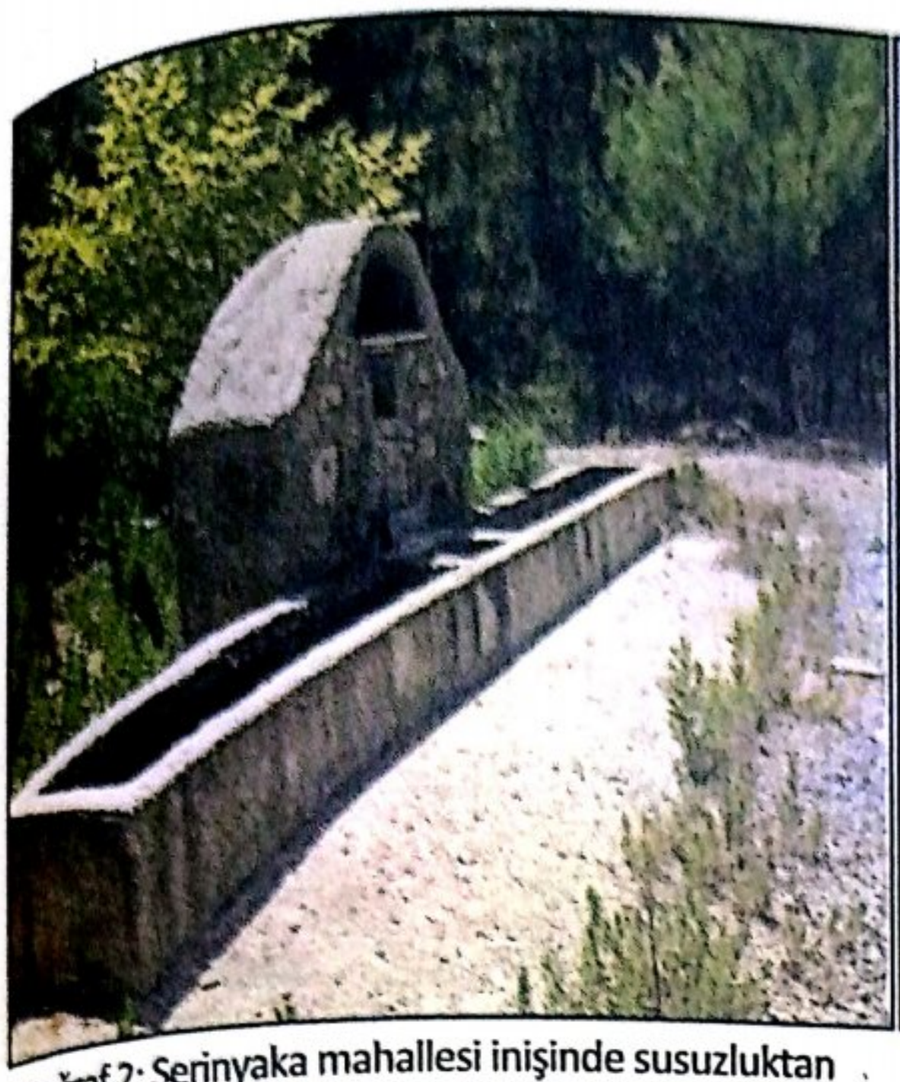
Gündoğmuş ilçesinde göçlerin ekonomik faaliyetlerle olan ilişkisi tek yönlü olmayıp karşılıklıdır. Nüfus artışına paralel olarak ekonomik faaliyetlerin çeşit-

CamScanner ile tarandı

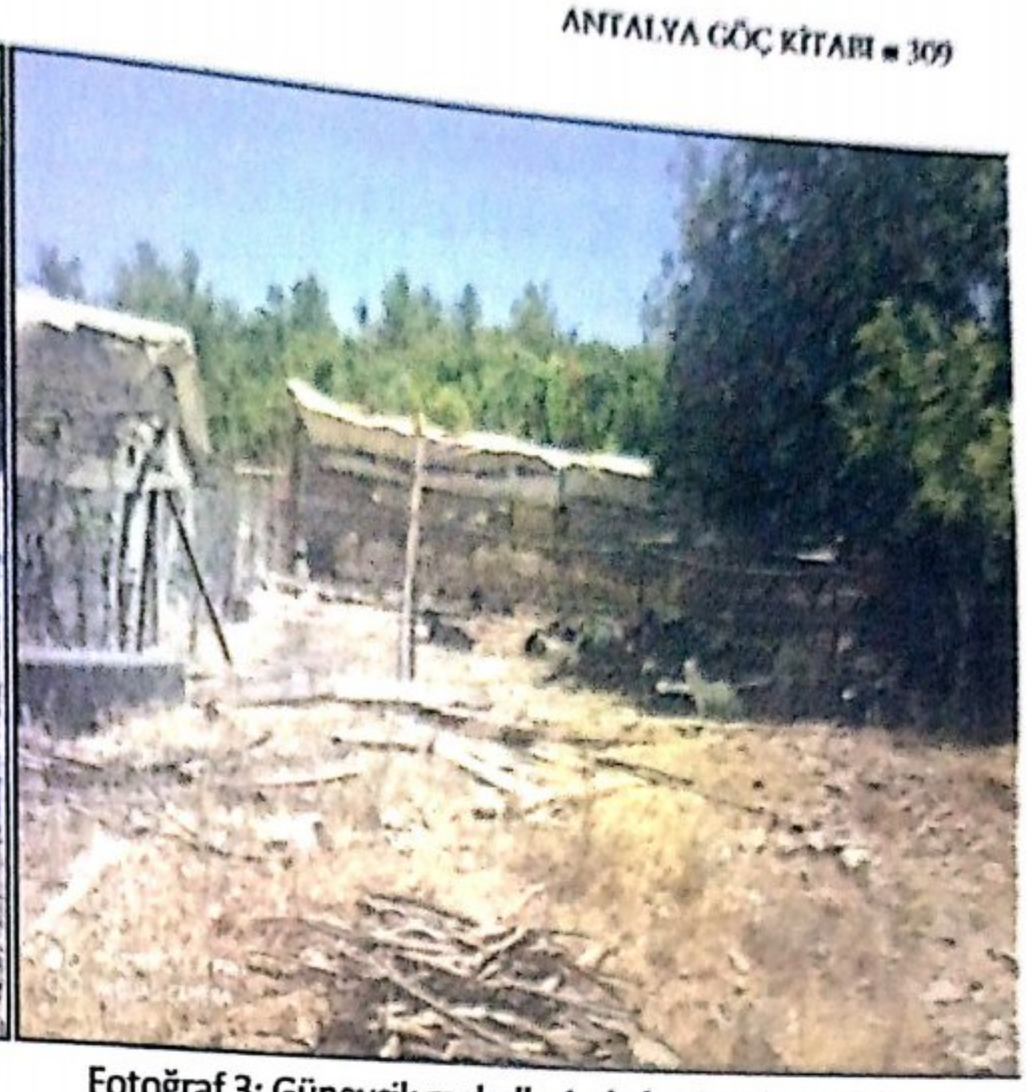
lendirilememesi ve iş gücü açığının ortaya çıkması sahadan dışarıya göçleri zorunlu hale getirmiş, ilçeden dışarıya yaşanan göçlerin artmasına bağlı olarak nüfusun önemli ölçüde azalması ise ekonomik durgunluğa neden olarak yörede yakın zamana kadar işleyen birçok ekonomik faaliyetin sonunu getirmiştir. İlçe merkezi dışında yer alan kırsal mahallelerde bu durumun etkisi daha net hissedilmektedir. Nüfusun kalabalık olduğu dönemlerde hemen her mahallenin bir iki bakkalı, kahvehanesi, değirmeni, marangozu, demircisi vb. varken günümüzde bu işletmelerden sadece bakkal ve kahvehaneler faal durumdadır. Faal durumda olan bakkal ve kahvehaneler ise birkaç mahalle ile sınırlı olup mahallelerin birçoğu en temel ihtiyaçlarını dahi ilçe merkezinden karşılamaktadır. Aktif olan mahalle bakkalları da ekonomik dar boğazda olup kapanmanın eşiğine gelmiştir. Durumun ciddiyetini Serinyaka mahallesinde yapılan bir görüşmede görüşmeci *"yaptığınız ekonomik faaliyet göçlerden nasıl etkilendi"* sorusuna verdiği *"Dükkânda cips, kola, çikolata var ama mahallede bu ürünleri alacak çocuk olmadığı için satamıyorum."* cevap göçlerin ekonomik boyutunu açıkça özetlemektedir. Yaşanan göçler iş hacmini düşürmüş kar elde edemeyen esnaf kepenk kapatmak zorunda kalmıştır. Göçlerden olumsuz etkilenen diğer sektörler ise yörede ekonominin can damarını oluşturan tarım ve hayvancılıktır. Nüfusun hızlı arttığı dönemde tarım arazileri miras yoluyla küçük parsellere bölünmüş rantabl üretim yapılamayan parseller çiftçinin karnını doyurmaktan uzak kalınca zamanla tarım dışı bırakılmıştır. Çayırözü mahallesinde bir görüşmede görüşmeci (çifçi) *"Oğlum, hemen aşağımızda Alara çayı var ama köyümüzde sulama suyu yok, bir şey ekecek olduğumuzda da domuzdan kurtaramıyoruz, ekinin başını unutur olduk"* cevabını vermiştir. Köylünün ekinin başını unutacak derecede üretimden kopması bir tarım ülkesi olan Türkiye için oldukça manidardır. Su sorunu ilçenin kaderi olmuş çeşmesinden dahi su akmayan mahalle sakinleri bir bir tarımı terk ederek göç etmek zorunda kalmıştır (Fotoğraf 2). Yörede benzer bir durum hayvancılık için de söz konusu olmaya başlamıştır. Günümüzde ilçe kırsal mahallelerinde ticari olarak yapılan en önemli, belki de tek ekonomik faaliyet hayvancılıktır (Fotoğaraf 3). Ancak ilçede yaşanan su sorunu, yem fiyatlarının aşırı pahalı olması, tarımın hayvancılığı destekleyici olarak yapılmaması ve hayvancılığın ihtiyaç duyduğu dinamik iş gücünün[13] ilçe dışına göç etmesi bu ekonomik faaliyetin de önemli ölçüde terk edilmesine zemin hazırlamıştır.

13

CamScanner ile tarandı

Fotoğraf 2: Serinyaka mahallesi inişinde susuzluktan kuruyan çeşmelerden bir görünüm

Fotoğraf 3: Güneycik mahallesinde keçi yetiştiriciliği

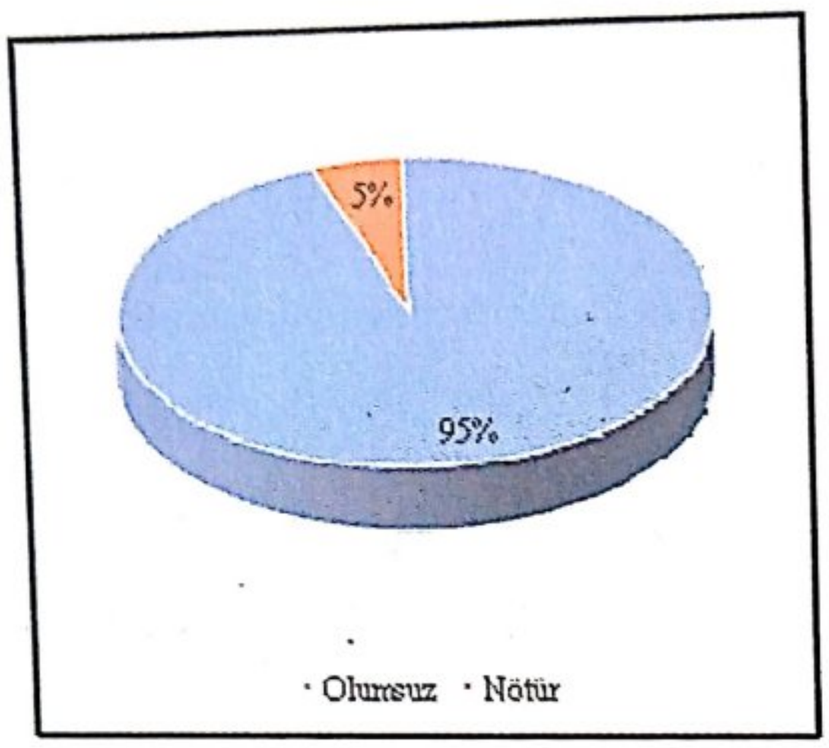
Gündoğmuş ilçe merkezinde yapılan ekonomik faaliyetler de kırsal mahallelerde olduğu gibi sahadan dışarıya yaşanan göçlerden olumsuz etkilenmiştir. Göçlerle ilçenin önemli miktarda nüfus kaybetmesi arz talep dengesini bozmuş, ticari alanda faaliyet gösteren işletmelerin iş hacimlerinin daralmasına neden olmuştur. İlçe merkezinde yapılan görüşmelerde çeşitli meslek gruplarından görüşmeciler (fırın, kasap, bakkal, tamirci) yaşanan göçler nedeniyle işlerinin durgun olduğunu, ticari canlılığın sağlanabilmesi için bir meslek yüksekokulunun ve kapatılan ceza evinin tekrardan açılması gerektiğini ifade etmişlerdir. İlçe genelinde görüşmecilerin %95'yaptıkları ekonomik faaliyetin göçlerden olumsuz etkilendiğini ifade ederken %5'lik dilime tekabül eden sadece bir görüşmeci olumsuz yönde bir değişimin yaşanmadığını ifade etmiştir (Grafik 5). Gündoğmuş Manavgat yolu üzerinde restoran işletmecisi olan görüşmecinin verdiği cevabın gerçekle çelişmediği düşünülmektedir. Zira yol üstü işletmesi olan bu restoranın yaşanan nüfus hareketinden olumlu etkilenmesi oldukça doğal görünmektedir.

Gündoğmuş ilçesinden dışarıya yaşanan göçler ekonomik faaliyetleri olumsuz etkilerken dışardan ilçeye yaşanan göçler istenilen düzeyde ekonomik canlılık sağlamaktan uzak kalmıştır. Göçle ilçeden ayrılan nüfus dinamik iş gücünden oluşurken göçle sahaya geri dönen nüfusun çoğunlukla yaşlı ve emeklilerden oluşması bu durumun temel nedenidir[14]. Belirli bir ekonomik düzeye sahip emekli nüfus ilçeye geri döndüğünde herhangi bir ekonomik faaliyet yürütmek yerine arazisine daha modern bir konut inşa edip hobi olarak bağ bahçe tarımı yapmaktadır. Az miktarda da olsa şehirde iş tutturamayıp ilçeye geri dönen aktif nüfus ise ekonomik faaliyetlere daha etkin katılmaktadır. Göç

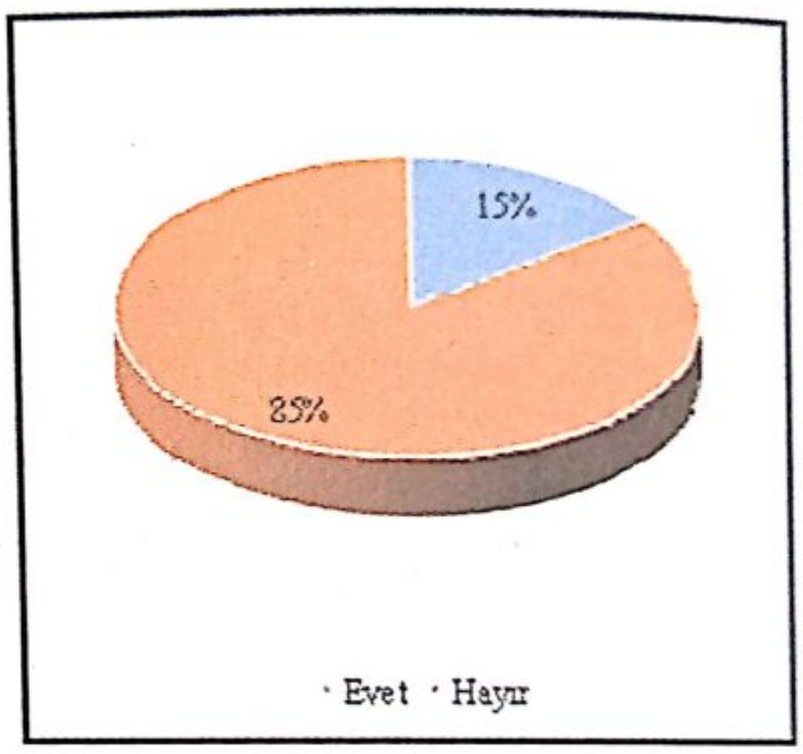
[14] Südaş 2019, 3.

CamScanner ile tarandı

ile ilçeye geri dönenen nüfusun etkin bir şekilde ekonomik faaliyetlere katılıp katılmadığını ölçmek için görüşmecilere yönelttiğimiz soruya katılımcıların %85'i göçle geri gelen nüfusun çoğunlukla emekli veya yaşlılardan oluştuğunu ve ekonomik faaliyet yürütme kaygılarının olmadığını ifade ederken %15'i ilçeye geri dönen nüfusun ekonomik faaliyetlere etkin katıldığını ifade etmiştir (Grafik 6). Göçle ilçeye geri dönenlerin çoğunlukla ekonomik faaliyet olarak; zeytin, badem, keçi boynuzu yetiştiriciliği, küçük baş hayvancılık, arıcılık ve ücretli çobanlık yaptıkları ifade edilmiştir.

Grafik 5: Gündoğmuş İlçesinin verdiği göçlerin ekonomik

Grafik 6: Gündoğmuş İlçesinin aldığı göçlerin ekonomik faaliyetlere etkisi faaliyetlere katılma oranı

Sonuç

Gündoğmuş ilçesinde göçlerin sosyoekonomik ve demografik yapıya olan etkilerinin incelendiği bu çalışmada elde edilen bulgulara dayanarak ulaşılan sonuçlar şu şekildedir. Gündoğmuş ilçesi kırsal alanlara özgü yüksek doğum oranları nedeniyle 2000 yılına kadar sürekli nüfus kazanmış, ilçe nüfusu 2000 yılı sayım sonuçlarına göre 21502 kişi ile zirve yapmıştır. Ancak ilçenin nüfus artışındaki büyüme hızı sosyoekonomik kalkınma hızını aşmış, istenilen düzeyde kalkınma sağlanamayınca sahadan dışarıya yaşanan göçler kaçınılmaz olmuştur. 2000 yılında 21502 kişi olan ilçe nüfusu aradan geçen 20 yılda 14010 kişi azalarak 2020 yılında 7492 kişiye düşmüştür. Yaşanan bu hızlı nüfus erozyonunun sebebi doğumlar ve ölümler arasındaki dengenin ölümler lehine bozulması değil uzun yıllardır ilçeden dışarıya yaşanan ancak de facto sayımlar nedeniyle istatistiklere yansımayan göçlerdir.

Yaşanan göçler sadece ilçe nüfusun sayısal olarak azalmasına sebep olmamış, göçlerin yaş gruplarına ve cinsiyete göre dağılımının homojenlik göstermemesi nüfus yapısını önemli ölçüde değiştirmiştir. Erkeklerin kadınlara oranla göçe daha çok katılması 2000 yılında %51,3 ile erkekler lehine olan cinsiyet dengesinin 2020 yılında %50,4 ile kadınlar lehine değişmesine neden olmuştur. Aktif nüfusun göçe daha çok katılması ve beraberinde çocuk nüfusu da sürüklemesi bu iki grubun toplam nüfus içindeki payının azalmasına, yaşlı

CamScanner ile tarandı

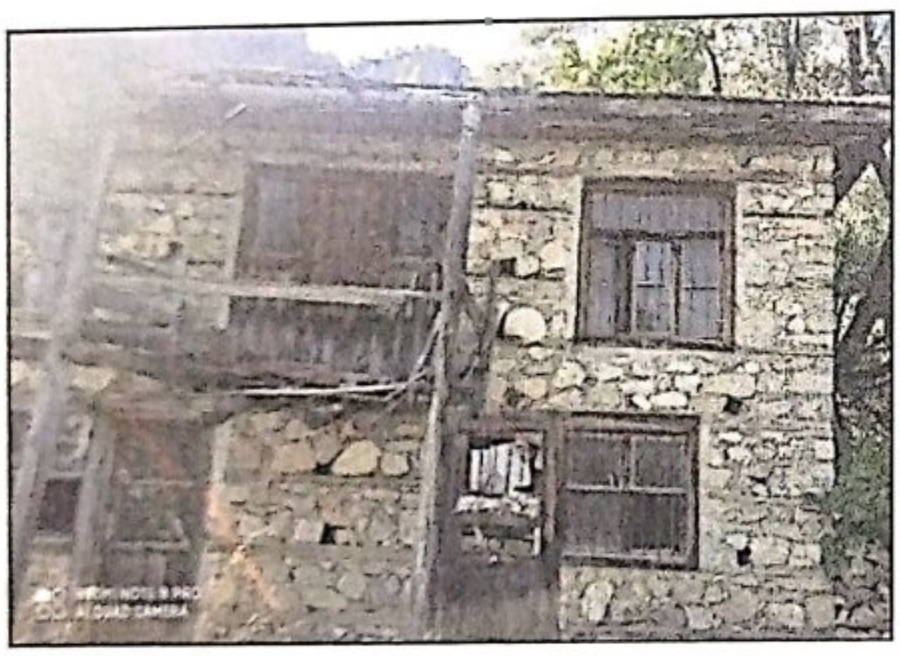
nüfusun ise payının artmasına neden olmuştur. Aktif nüfusun sahadan göç etmesine bağlı olarak doğum oranları sürekli azalmış, 2000 yılında toplam nüfusun %27,4'ü nü oluşturan çocuk nüfus 2020 yılında yarından daha fazla azalarak %11,2'ye düşmüştür. Çocuk nüfusa benzer şekilde aktif nüfusun da toplam nüfus içindeki payı yaklaşık %4 oranında azalmıştır. Bu iki grubun aksine 2000 yılında toplam nüfus içerisindeki payı %10 olan yaşlı nüfus 2020 yılında yaklaşık üç kat artarak %29,6'ya ulaşmıştır. Aktif nüfus ve çocuk nüfusun payının azalmasının aksine yaşlı nüfusun payının artması saha nüfusun dinamizmini kaybetmesine neden olmuştur. Göçlerin belirli yaş gruplarında yoğunlaşması ise sahada yaş bağımlılık dengesini değiştirmiştir. İlçenin 2000 yılında toplam bağımlılık oranı %59 iken 2020 yılında bu oran %69'a çıkmıştır. Toplam bağımlılık içerisinde çocuk bağımlılık oranları %43,8'den %19,4'e düşerken yaşlı bağımlılık oranları %15,2'den %49,6'ya çıkmıştır. Sahada genç bağımlılık oranı iki kat azalırken yaşlı bağımlılık oranının üç kattan fazla arttığı görülmektedir. İlçede yaşlı nüfus oranının artmasına bağlı olarak medyan yaşta artmış, 1985 yılında 20,9 olan medyan yaş 2000 yılında 27,9, 2020 yılında ise 51,1 olmuştur. Tüm bu göstergelerdeki değişim ilçe nüfus yapısının görsel ifadesi olan piramitlere de yansımış 2000 yılında nüfusun büyük çoğunluğunun alt yaş gruplarında toplandığı düzgün üçgen formundaki ilçe nüfus piramidi 2020 yılında nüfusun üst yaş gruplarında toplandığı klasik nüfus piramitlerine benzemeyen, *mantar şeklinde* ilgi çekici yeni bir piramit şekli ortaya çıkmıştır. Kuşkusuz aşırı göç veren yerlere özgü olan kırsal kalkınmanın sağlanamadığı, uzunca bir müddet de sağlanamayacağı, çarpık ve yoğun şehirleşmenin görüldüğü pek çok ülkenin sıklıkla karşılaşılacak bu piramit türünün de nüfus piramitlerine dâhil edilmesi bu çalışmanın sonucunda ulaşılan önemli bir sonuç ve bir öneri olarak kabul edilebilir.

Gündoğmuş ilçesinde nüfus artışı ile ekonomik faaliyetler arasındaki denge korunamamıştır. Artan nüfusu istihdam edecek yeni iş sahaları oluşturulamayınca toprağa dayalı üretim üzerindeki baskı her geçen gün biraz daha artmıştır. Zamanla miras yoluyla daha küçük parsellere bölünen tarım arazileri ekonomik olarak işletilme kabiliyetini kaybetmiştir. Arazisinden gelir elde edemeyen çiftçi ilk önce tarımı terk etmiş, tarımın hayvancılığı destekleyici olarak yapılmaması ve yem fiyatlarının giderek artması nedeniyle maliyetini karşılamayan hayvancılık için de sonuç aynı olmuştur. Çiftçinin üretimden kopmasına bağlı olarak kırsal işsizlik açığa çıkmış, yaşadığı topraklardan geçimini sağlayamayıp her geçen gün biraz daha fakirleşen yöre sakinleri çareyi göç etmekte aramıştır. Tarım ve hayvancılıktan kopuş, değirmencilik, dericilik, marangozluk gibi bağlı sektörlerin sonunu getirirken yaşanan göçlere bağlı olarak nüfusun aşırı derecede azalması ise bakkal, kahvehane ve mahalle ilkokullarının bir bir kapanmasına neden olmuştur. Nihayetinde İlçe kırsal mahallelerinde önce nüfusun aşırı artmasına bağlı olarak zirai faaliyetler yetersiz kalıp olumsuz

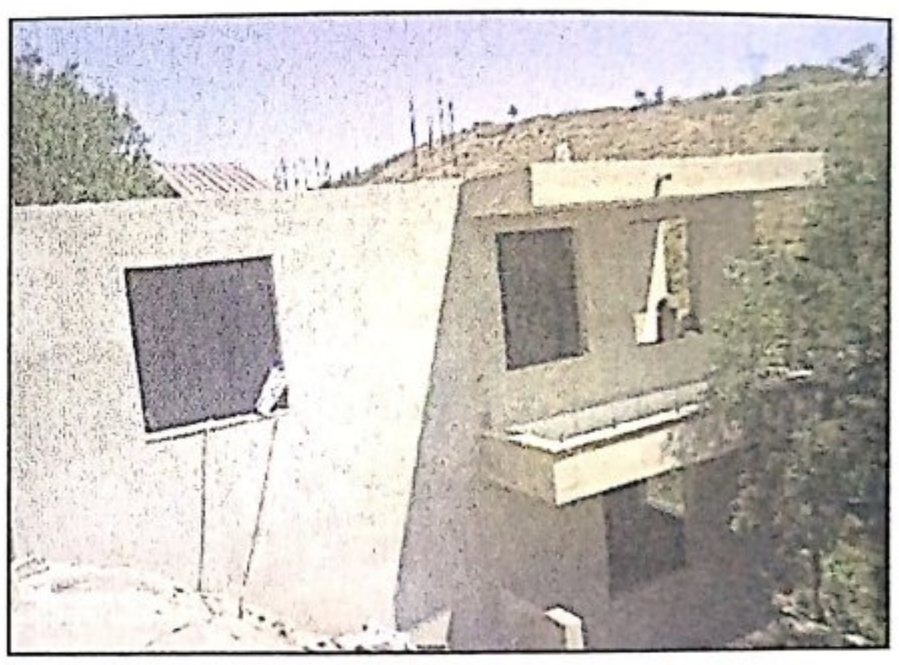
CamScanner ile tarandı

etkilenirken daha sonra ise nüfusun aşırı azalmasına bağlı olarak arz talep dengesi bozulmuş, var olan işletmeler ve eğitim kurumları terk edilmek suretiyle olumsuz etkilenmiştir. İlçe merkezinde de durum benzer bir seyir izlemiş önce nüfus artışına bağlı olarak işsizlik artmış daha sora iş bulma ümidiyle yaşanan ve istihdam olanakları yaratarak bir türlü önlenemeyen göçlerle nüfusun azalmasına bağlı olarak ekonomik durgunluk ve işletmecilerin iş hacminde geçmişe oranla önemli ölçüde daralma yaşanmıştır.

İlçeye göçle geri dönen nüfusta beklenen ekonomik canlılığı yaratmamıştır. Göçle geri dönen nüfusun büyük çoğunluğunun belirli bir birikime sahip, enerjisini kaybetmiş yaşlı ve emeklilerden oluşması bu durumun temel nedenidir. Herhangi bir ekonomik kaygısı olmayan bu nüfus ata topraklarına döndüğünde bir ekonomik faaliyet yürütmek yerine elde ettiği birikimle alıştığı şehir hayatının konforunu köye taşımaya başlamıştır. Böylece değerlendirilmeyi bekleyen boş tarım arazileri yaşanılan çevreye yabancı betonarme şehirsel konutlarla işgal edilirken onarılmayı bekleyen yerel kültürün ürünü kırsal konutlar kaderine terk edilmiştir (Fotoğraf 4 ve 5).

Fotoğraf 4: Atıl bırakılan özgün kırsal konutlar

Fotoğraf 5: Yeni yapılan betonarme konutlar

Bu çalışmadan elde edilen bulgular yaşanılan göçlerin hem ilçenin nüfus yapısını önemli ölçüde değiştirdiği hem de yapılan ekonomik faaliyetleri olumsuz etkilediğini göstermektedir. İlçe nüfusunun dinamizmini daha fazla kaybetmemesi ve yapılan ekonomik faaliyetlerin daha az olumsuz etkilenmesi için ilçeden dışarıya yaşanan göçlerin yavaşlatılması hatta mümkünse durdurulması gerekmektedir. Bu doğrultuda ilçeden dışarıya yaşanan göçlerin en önemli nedeni olan işsizlik konusu üzerinde dikkatle durulması gerekmektedir. Yörede yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular ilçe kırsal mahallelerinde temel ekonomik faaliyetler olan tarım ve hayvancılığın yeniden canlanabilmesi için bu mahallelerdeki su sorununun ivedilikle çözülmesi ve yem, ilaç, gübre fiyatlarının ya bir bölümünün devlet tarafından karşılanması ya da çiftçinin rahatça ulaşabileceği makul fiyatlara çekilmesi gerekmektedir. Tarım, organik tarım, hayvancılık, arıcılık, el sanatları, kırsal turizm yatırımları için hibe yolu ile teş-

CamScanner ile tarandı

vik sağlanmalıdır. Göçü önlemek adına kırsal mahallelerde eksik olan ve genç nüfusun ısrarla dile getirdiği mobil internet erişimi sorununun basit bir yatırımla çözülmesi yerinde olacaktır. İlçe merkezinde yapılan görüşmelerde ortaya çıkan sonuç ise ilçe ekonomisini canlandırmak adına kapatılan ceza evinin yeniden faal duruma getirilmesi ve açılması planlanan yükseköğretim kurumunun bir an önce hayata geçirilmesi gerektiğidir. İlçe merkezinde ihtiyaç duyulan bir diğer konu ise insanların boş zamanlarını değerlendirecek eğlence mekânlarının inşa edilerek faaliyete geçirilmesidir.

CamScanner ile tarandı

Kaynaklar

Birinci 2017 S. Birinci, "Türkiye'de göç etkinliği, nüfus devinimi ve nüfus değişimi". *Türk Coğrafya Dergisi* (2017).

Bulut 2000 İ. Bulut, "Yozgat'ın Nüfus Coğrafyası Özellikleri". *Doğu Coğrafya Dergisi* (2000).

Doğanay- Orhan 2016 H. Doğanay- F. Orhan, *Türkiye Beşerî Coğrafyası*. Ankara 2016.

Gürbüz-Karabulut 2008 M. Gürbüz-M. Karabulut, "Kırsal Göçler ile Sosyo-Ekonomik Özellikler Arasındaki İlişkilerin Analizi". *Türk Coğrafya Dergisi* (2008)

Kanadıkırık 1971 E. Kanadıkırık, "Maraş'ta Nüfus Hareketleri". *Ankara Üniv. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi* (1971).

Südaş 2019 İ. Südaş, Şehirden Kopuş mu? Değişen İzmir'de Köylere Göç. İzmir 2019.

Şahin 2016 S. Şahin, Değişen Dünya Nüfus Yapısının Görsel Materyallerle İfadesi: Nüfus Piramitlerini Yeniden Düşünmek. TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu 2016.

Tandoğan 1968 A. Tandoğan, Demografik Temel Kavramlar ve Türkiye Nüfusu. Trabzon 1968.

Tümertekin 1968 E.Tümertekin, *Türkiye'de İç Göçler*. İstanbul 1968.

Tümertekin- Özgüç 2004 E. Tümertekin-N. Özgüç, *Beşerî Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân*. Ankara 2004.

https://www.tuik.gov.tr/ (Erişim Tarihi 20.06.202).

CamScanner ile tarandı